

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЦЕМЕНТНОЇ ГАЛУЗІ CONCEPTUAL PROVISIONS FOR IMPROVING THE REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES OF CEMENT INDUSTRY

У статті запропоновано концептуальні положення вдосконалення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) підприємств цементної галузі України. Із положень інституційної теорії, концепцій зовнішньоекономічної політики та концепцій правового регулювання господарської діяльності сформульовано певні ідеї. Суть однієї з них полягає у тому, що необхідність і напрями регулювання ЗЕД підприємств галузі виходять, з одного боку, із балансу її потреб та можливостей, а з іншого – зі стану умов зовнішніх ринків. Інша ідея полягає у тому, що комплекс загальних та варіативних регуляторних інструментів має забезпечити дотримання правил Світової організації торгівлі (СОТ), міжнародних угод і ситуативно відповідати умовам функціонування галузі. Обґрунтування можливості реалізації цих ідей зумовило розроблення положень щодо аналітичного забезпечення прийняття регуляторних рішень та напрямів удосконалення механізму регулювання ЗЕД підприємств цементної галузі.

Ключові слова: державне регулювання ЗЕД, цементна галузь, галузевий аспект національної економіки, галузева політика держави, інструментарій стимулювання ЗЕД галузі.

В статті пропонується концептуальні положення удосконалення механізму регулювання ЗЕД підприємств цементної галузі.

ственного регулювання внешнеэкономической деятельности (ВЭД) предприятий цементной отрасли Украины. Из институциональной теории, концепции внешнеэкономической политики и концепций правового регулирования хозяйственной деятельности сформулированы определенные идеи. Суть одной из них заключается в том, что необходимость и направления регулирования ВЭД предприятий отрасли выходят, с одной стороны, из баланса ее потребностей и возможностей, а с другой – из состояния условий внешних рынков. Другая идея заключается в том, что комплекс общих и вариативных регуляторных инструментов должен обеспечить соблюдение правил Всемирной торговой организации (ВТО), международных соглашений и ситуативно соответствовать условиям функционирования отрасли. Обоснование возможности реализации этих идей обусловило разработку положений об аналитическом обеспечении принятия регуляторных решений и направлений совершенствования механизма регулирования ВЭД предприятий цементной отрасли.

Ключевые слова: государственное регулирование ВЭД, цементная отрасль, отраслевой аспект национальной экономики, отраслевая политика государства, инструментарий стимулирования ВЭД отрасли.

УДК 338.242.4:339.54(666.9)

Топольницька Т.Б.

к.е.н., доцент кафедри теорії економіки та управління

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Under current conditions, the task of improving the mechanism of regulation of foreign economic activity lies in the area of responses to the question of how to take into account the specific features of production, trade in the domestic and foreign markets; the principles of regulatory policy in terms of the protective function of the state in foreign economic relations and in terms of the degree of state intervention in the functioning of the industry; a methodical toolkit that can be used by the state to stimulate the foreign economic activity industry in view of the existence of international obligations to protect competition. The article proposes conceptual provisions for improving the state regulation of foreign economic activity of enterprises of the cement industry of Ukraine, which are based on a complex of socially, systematically and state-oriented approaches to the creation of foreign economic policy with the priority of the first of them. From the provisions of the institutional theory, the concepts of foreign economic policy and the concepts of legal regulation of economic activity some ideas were formulated about the need to develop tools that take into account the impact of industry characteristics, the conjuncture of external markets and the assessment of state regulation. The essence of one of the ideas is that, on the one hand, the need and direction of regulation of foreign trade for the enterprises of the industry come from the balance of its needs and opportunities, and on the other hand, from the state of the conditions of external markets. Another idea is that a complex of general and variational regulatory instruments should ensure compliance with the rules of the World Trade Organization, international agreements and situationally meet the conditions of the industry. Substantiation of the possibility of implementing these ideas led to the development of provisions on analytical support for the adoption of regulatory solutions and directions for improving the mechanism of regulation of foreign economic activity of the enterprises of the cement industry. The conceptual provisions proposed in the article determine the logic of the scientific approach to improving the state regulation of foreign economic activity of the enterprises of the cement industry. They are aimed at ensuring the realization of national, sectoral and regional interests. In this case, the essence of national interests is to provide conditions for the functioning of the industry, receiving the revenue to the state budget from customs taxation. Under industry interests mean overcoming the limits of domestic market in the crisis conditions, updating the production base and increasing the international competitiveness of industry enterprises. Regarding regional interests, it is the provision of employment, tax revenues to regional and local budgets, as well as the development of related industries.

Key words: state regulation of foreign economic activity, cement industry, branch aspect of national economy, branch policy of state, tools for stimulation of foreign economic activity.

Постановка проблеми. Цементна галузь є одним із важливих складників національного господарського комплексу, оскільки від її стану залежить реалізація проектів будівництва виробничої, транспортної, соціальної інфраструктури, об'єктів житлово-комунального господарства і в кінцевому підсумку підвищення якості життя населення. Водночас зазначена залежність розвитку галузі від рівня економічної активності в країні і стану кон'юнктури будівельного ринку зумовлює чутли-

вість економічного становища і рівня конкурентоспроможності галузевих підприємств до впливу зовнішнього середовища.

Необхідність підтримки цементної галузі для забезпечення розвитку національної економіки загалом визначає потребу в удосконаленні діючого механізму регулювання ЗЕД галузі. Забезпечення дієвості процесу державного регулювання ЗЕД у галузевому аспекті має виходити з міркувань стану галузі, однорідності статусів її суб'єктного

складу, значущості галузі в структурі національного та регіонального продукту, потреб забезпечення її конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках, особливо в контексті інтеграційних процесів, у яких бере участь Україна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми, що стосуються змісту та механізмів вироблення і реалізації зовнішньоекономічної політики, державного регулювання, висвітлено в дослідженнях О. Гаркуші, К. Денисова, А. Ігнатюка, Дж. Ікенберрі, В. Мацьківа, С. Мосіюка, Дж. Стіглера та ін. Водночас огляд літературних джерел свідчить про те, що у здебільшого у дослідженнях, присвячених проблемам державного регулювання ЗЕД, недостатня увага приділяється галузевому аспекту та ситуативному характеру застосування регуляторних інструментів, а питання регулювання ЗЕД підприємств цементної галузі в літературі практично не розкрито. Необхідність наукового обґрунтування шляхів вирішення зазначених проблем із метою забезпечення стабільності розвитку цементної галузі України зумовлюють актуальність теми дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є наукове обґрунтування змісту концептуальних положень удосконалення державного регулювання ЗЕД підприємств цементної галузі. Для досягнення зазначеної мети в роботі необхідно дати відповіді на низку питань методологічного характеру:

1) як регулювання ЗЕД підприємств галузі має враховувати галузеві особливості виробництва, торгівлі на внутрішньому і зовнішньому ринках;

2) які принципи мають бути покладені в основу регуляторної політики з погляду захисної функції держави в зовнішньоекономічних зв'язках і з погляду ступеня втручання держави у функціонування галузі;

3) який методичний інструментарій може використовуватися державою для стимулювання ЗЕД галузі, з огляду на наявність міжнародних зобов'язань із захисту конкуренції.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Держава регулює не окрему галузь, а їхню сукупність у складі національної економіки, забезпечуючи певну пропорційність внеску кожної галузі у створення ВВП, забезпечення зайнятості, податкових надходжень тощо. З огляду на це, потреби або особливості кожної конкретної галузі під час формування державної соціально-економічної політики в будь-якому разі враховуватимуться не в повному обсязі.

Внутрішній і зовнішній ринки мають різну кон'юнктуру, динаміку та особливості функціонування. Це визначає необхідність забезпечення галузевої збалансованості не тільки з урахуванням внутрішніх для національної економіки чинників, а й чинників зовнішнього характеру. Тобто існує необхідність одночасного балансування зовнішніх

та внутрішніх економічних інтересів усіх галузей. Можливості регулювання обмежені ресурсами держави, її місцем у системі світових економічних та політичних зв'язків, інститутами міжнародного регулювання, які легітимовані державою. Зважаючи на галузевий аспект розгляду національної економіки, ці обставини відіграють ключову роль у формуванні та трансформації механізму регулювання ЗЕД.

Розвиваючи положення О. Гаркуші [1] щодо об'єктів регулювання галузевого розвитку, окреслимо основні параметри ЗЕД підприємств на прикладі цементної галузі:

1) структура галузі і ринку, її зв'язок з іншими галузями (видобутком та імпортом ресурсів для виробництва клінкеру та цементу, виробництвом будівельних матеріалів більш високого ступеня обробки, власне будівництвом, енергетичною та транспортною галузями) і ринками (ринком корисних копалин, ринком транспортних послуг та енергетичних ресурсів, будівельним ринком, зокрема ринком будівельних матеріалів);

2) ресурсні можливості для покриття потреб внутрішнього ринку (стан і потужності виробництва клінкеру і цементу, асортиментна структура виробництва, кон'юнктура ринку);

3) товарна та географічна структура імпорту цементу і будівельних матеріалів, кон'юнктура міжнародних ринків цементу та енергоносіїв, стан будівельної галузі в інших країнах;

4) умови поведінки підприємств галузі (законодавство про підприємництво, дозвільні умови на виробництво й торгівлю клінкером і цементом, вимоги до якості цементу та будівельних матеріалів, галузеві й споріднені ризики, оподаткування, умови щодо преференцій для експорту-імпорту клінкеру, цементу та будівельних матеріалів для певних країн або інтеграційних утворень, торговельно-політична ситуація у відносинах з основними закордонними партнерами, військово-політична ситуація в країні);

5) поведінка підприємств галузі (форми виробничо-комерційної діяльності; утворення міжгалузевих комплексів із постачальниками сировини, виробниками будівельних матеріалів більш високого ступеня обробки, торговельними мережами внаслідок вертикальної інтеграції; рівень ефективності управління на підприємствах галузі; характер самоорганізації в галузі та участі її членів у державно-приватному партнерстві; мотивація та форми іноземних інвестицій);

6) потенціал змін у галузі (перспективи кон'юнктури ринку, потенціал змін в обсягах виробництва й якості продукції, виведення бізнесу з тіні і боротьба з фальсифікатом, можливості використання регуляторних інструментів для захисту національних виробників та сприяння експортній діяльності, зміна купівельної спроможності насе-

лення та перспективи житлового та інфраструктурного будівництва, технологічна модернізація виробництва);

7) санітарна, екологічна (в аспекті викидів, утилізації та повторного використання відходів цементного виробництва), економічна безпека.

Щодо доцільності врахування особливостей цих параметрів саме для зовнішньоекономічної політики існують три основні підходи, які висвітлено в роботі Дж. Ікенберрі та ін. [2]:

1. Системно-орієнтований підхід – розглядає зовнішньоекономічну політику як функцію реалізації переваг та можливостей національної економіки перед іншими національними економіками. Із цього погляду регуляторні рішення зумовлені можливостями та обмеженнями, які пов'язані з позицією країни в міжнародних економічних відносинах та на певних ринках у кожний конкретний момент часу.

2. Суспільно-орієнтований підхід – розглядає зовнішньоекономічну політику як відображення певної домінуючої соціальної групи або як продукт боротьби економічних інтересів політичних партій, суспільних верств. Регулювання ЗЕД розглядається як похідна від внутрішньої економічної політики.

3. Державно-орієнтований підхід – розглядає реалізацію зовнішньоекономічної політики в контексті інституційних обмежень та можливостей суб'єктів регулювання досягати власних цілей з урахуванням обставин внутрішнього та міжнародного характеру. Цей підхід наголошує на інституційній структурі формування політики регулювання ЗЕД та пов'язаній із нею ефективності регуляторних дій.

Узагальнюючи позицію Дж. Ікенберрі, зауважимо, що обидва підходи – і системно-орієнтований, в якому нівелюються відмінності між державою як інститутом та державою як національною країною, і суспільно-орієнтований, який розглядає державу як арену для політичних баталій та відносно пасивного актора, – можуть бути вдосконалені шляхом надання більш суттєвого значення інститутам та чиновникам у розгляді політичного процесу. Тоді держава в їх уособленні набуває ролі медіатора між суспільством і зовнішнім сектором. Державно-орієнтований підхід, навпаки, недостатню увагу приділяє можливостям суспільства та обмеженням, які накладає позиція країни у світовому просторі, у формуванні порядку денного зовнішньоекономічної політики.

Таким чином, урахування потреб та особливостей галузі є передумовою для формування політики регулювання її ЗЕД з урахуванням обмежень, які накладаються міжнародним середовищем, інтересами інших галузей та спроможністю інститутів держави та державних службовців ухвалювати і реалізовувати прийнятні для галузі регуля-

торні рішення. До таких обмежень належать, перш за все, правила, встановлені міжнародними угодами країни, та інституційна ефективність влади в країні. Обмеження, що накладаються боротьбою галузевих інтересів, мають безліч форм, оскільки у будь-якій ситуації балансування галузевих інтересів неможливо сформулювати ідеальне рішення, яке б задовольнило всі сторони. Яскравим прикладом цього є баланс інтересів цементної, залізничної та будівельної галузей.

Проблемами інституційного забезпечення державної економічної політики, як зазначає С. Мосіюк, можуть бути несистемність і недовговічність існування окремих інститутів, брак системи державних і недержавних органів, здатних у взаємодії й координації ефективно реалізувати поставлені завдання, неефективність реалізації відповідних вертикальних, горизонтальних і діагональних зв'язків, що забезпечують рух необхідних ресурсів і процесів [3]. До цього можна додати корупцію як засіб лобювання певних інтересів усупереч офіційній державній позиції. Тобто державне регулювання буде здійснюватися для зацікавлених суб'єктів господарювання, які здатні результативно забезпечити необхідну політичну підтримку та які отримують більшу вигоду від ухвалення сприятливого законодавства [4].

Передумовами дієвості інституційного механізму регулювання, на думку С. Мосіюка [3], виступають певні принципи:

- субсидіарності, тобто максимальне наближення конкретної функції управління до її споживача;

- достатності повноважень, тобто повноваження рівня управління, що реалізує функцію, повинні бути необхідними й достатніми для її ефективного реалізації;

- відповідності повноважень і відповідальності ресурсного забезпечення.

З урахуванням наведених вище зауважень зазначений перелік варто доповнити принципом підпорядкування регуляторних дій пріоритетам державної економічної політики та принципом розподілу інтересів і підвищення прозорості прийняття регуляторних рішень.

Отже, основні положення відповіді на перше методологічне питання можна сформулювати так: урахування особливостей і потреб розвитку цементної галузі має становити обов'язковий елемент процедури вироблення зовнішньоекономічної політики України загалом і цементної галузі зокрема. Визначення кількісних та якісних параметрів цих потреб доцільно здійснювати з використанням соціально-психологічного та аналітичного методів державного регулювання ЗЕД, а саме:

- через оцінку тенденцій зовнішньоекономічної діяльності підприємств галузі та їхньої фінансової, технологічної, асортиментної спроможності вихо-

дити на зовнішні ринки та конкурувати з імпортом аналогічної продукції на внутрішньому ринку;

– через комплексну оцінку сприйняття підприємствами цементної галузі стану та інституційних умов здійснення ЗЕД у певний період часу та в ретроспективі;

– через взаємодію органів державного регулювання ЗЕД та професійної асоціації виробників цементу України.

При цьому мають ураховуватися зовнішні обмеження, пов'язані з можливостями використання інструментів регулювання відповідно до правил СОТ, і баланс інтересів внутрішніх галузей національної економіки.

Друге методологічне питання вдосконалення державного регулювання ЗЕД цементної галузі передбачає вивчення дискусій навколо парадигми галузевого регулювання і вибору моделі державного втручання в процесі трансформації галузі як передумови формування її експортного потенціалу або спроможності конкурувати з імпортом. Передумовами такого вибору є традиції та усталені практики регуляторної діяльності, політична сила уряду, фінансові можливості держав і бачення парадигми регуляторних дій.

Як зазначає А. Ігнатюк, галузеву політику держави варто розуміти в стратегічному і тактичному сенсі. Стратегічна галузева політика – це сукупність методів та інструментів, що спрямовані на визначення пріоритетних галузей (видів економічної діяльності), створення механізму структурного регулювання, що відповідає умовам ринку, забезпечення конкурентоздатності галузей економіки. Тактична галузева політика – це сукупність методів та інструментів, що спрямовані на підтримку рівноваги в галузі [5].

Отже, механізми реалізації такої політики повинні бути різними. Головним механізмом реалізації стратегічної галузевої політики пропонується вважати галузеві контракти. До зобов'язань підприємців можна віднести досягнення певного обсягу виробництва за певний період, забезпечення певного обсягу експорту, зобов'язання щодо модернізації виробництва, зменшення собівартості продукції. А до зобов'язань держави – встановлення сприятливого податкового або митного режиму, довгострокове кредитування експорту обладнання, залучення зовнішніх інвестицій під державні гарантії, надання ліцензій, держзамовлення, введення сприятливого амортизаційного режиму.

Як основні інструменти тактичної політики А. Ігнатюк [5] розглядає антимонопольне регулювання, державну закупівлю товарів та послуг, використання державних резервів, стимулювання виробництва на основі податкових пільг, тарифів, пільгового кредитування, контроль бар'єрів входу на ринок шляхом ліцензій, патентів.

Зрозуміло, що розподіл інструментів регулювання за стратегічним та тактичним призначенням

є досить умовним і теоретизованим. Однак слід погодитися із цитованим автором у тому, що визначення стратегічного або тактичного характеру політики відносно певної галузі та зовнішньоекономічної діяльності її підприємств є принциповим.

Чи варто за згаданої неможливості одночасно задовольнити потреби розвитку всіх галузей вкладати зусилля і ресурси в розвиток конкретної галузі? Або взагалі чи варто вважати ЗЕД підприємств цементної галузі економіки України настільки стратегічно важливою, пріоритетною, щоб забезпечувати її розвиток випереджальними темпами? Відповідь на останнє питання можна дати лише після комплексної оцінки функціонування і розвитку галузі в системі національної економіки.

Якщо відповідь буде позитивною і виявиться, що галузь не має достатнього потенціалу для забезпечення міжнародної конкурентоспроможності власної продукції, державі слід мобілізувати всі можливі інструменти підтримки на початковому етапі, а після формування певного запасу міцності реалізовувати так звану «гарвардську парадигму» галузевого регулювання [6–8], яка спрямована на створення максимально конкурентного середовища. В іншому разі доцільно додатково оцінити сприйняття підприємствами галузі стану ЗЕД та її регулювання і вибирати ситуативний набір регуляторних інструментів тактичного характеру, не забуваючи про необхідність оновлення виробництва в довгостроковій перспективі.

Відповідь на третє питання щодо можливості використання інструментарію стимулювання ЗЕД галузі, з огляду на наявність міжнародних зобов'язань із захисту конкуренції, лежить у площині варіантів застосування правил СОТ.

Аналізуючи правила СОТ, слід звернути увагу на певні особливості. Головною з них є те, що, по суті, порушення правил СОТ має заперечну природу. Тобто певна держава може дещо відступати від цих правил, доки будь-яка інша держава – член СОТ не вкаже на такий відступ і шкоду від нього. Наприклад, Україна після вступу до СОТ ще два роки використовувала пільгові залізничні тарифи для підприємств гірничо-металургійного комплексу [9]. Крім того, інші особливості застосування правил СОТ можна сформулювати так:

– зацікавлені країни у разі погіршення умов здійснення торговельної діяльності з даною країною можуть удатися до обґрунтованих компенсаційних заходів, що залишає певну, невелику, але все ж таки можливість для маневру, з огляду на зміст цих компенсаційних заходів;

– обмеження на окремі інструменти (передусім щодо державних закупівель) нетарифного регулювання не означають неможливості використання тарифних методів захисту національних виробників;

– існують можливості щодо підтримки певних галузей економіки шляхом застосування інструментів, які дещо спотворюють конкуренцію: у такому разі за принципом, згідно з яким режим найбільшого сприяння передбачає надання однакових умов усім країнам у разі надання певної переваги одній країні, можуть бути винятки терміном до 10 років;

– для країн, що розвиваються, у національному законодавстві більш розвинених країн мають бути передбачені преференції – на практиці це дуже важко обґрунтувати, але засоби економічної дипломатії ніхто не скасовував.

Можливості держави з фінансової підтримки ЗЕД підприємств цементної галузі обмежені як нестачею власних ресурсів, так і міркуваннями конкуренції. В Угоді СОТ «Про субсидії та компенсаційні заходи» передбачено можливість застосування субсидій як інструменту вирішення окремих завдань внутрішньої політики. Водночас забороненими є такі субсидії, що прив'язані до фактичного або очікуваного обсягу експорту або доходів від нього, а також субсидії, які передбачають переважне використання вітчизняних товарів на відміну від імпорту.

Зазначені положення обмежують застосування інструментів регулювання транспортних тарифів, хоча така практика досі діє в Україні. Тим більше що корпоратизація, наприклад «Укрзалізниця», переводить її в статус недержавних підприємств (хоча із часткою участі держави в капіталі), а це означає, що втручання в тарифоутворення буде прямим втручанням держави в конкуренцію.

Окрім того, такі обмеження унеможливають використання практично всіх засобів податкового регулювання. Вони систематизовані В. Мацьківим за підсумками аналізу міжнародного досвіду: звільнення постачальників експортних товарів і послуг на визначений період від сплати податків на частину поточної виручки від експортних операцій; відтермінування сплати певних податків; переведення коштів, що надходять від експортних операцій, на рахунки, які не оподатковуються; повне або часткове звільнення від сплати податку на прибуток на визначений термін підприємств з іноземними інвестиціями; створення фонду для погашення витрат від інвестування за кордоном [10].

Водночас окремі інструменти податкового регулювання не можуть розглядатися як приховані субсидії, оскільки безпосередньо не стосуються умов імпорту іноземної продукції. До них належить надання пільгових умов щодо амортизаційних відрахувань та повернення сум мита й податків, сплачених під час імпорту технологій, комплектувальних виробів, необхідних для виробництва експортної продукції.

Субсидії також можна використовувати як інструмент регулювання, який не дає іншим чле-

нам СОТ права на застосування компенсаційних заходів, якщо ці субсидії спрямовані на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, які здійснюються підприємством самостійно або за контрактом із вищими навчальними закладами або науково-дослідними установами, та сприяння прискореній адаптації виробничих потужностей до сучасних вимог з охорони навколишнього середовища, які регламентуються відповідними нормативними актами. З огляду на особливості цементної галузі, субсидії у вигляді компенсації частини витрат або надання фінансової підтримки за ставками, нижчими за ринкові, є цілком прийнятними.

Досить обмеженим є також використання вимог щодо державних закупівель. Відповідно до Угоди СОТ «Про державні закупівлі», держава має забезпечити компаніям з інших країн – членів СОТ режим, не менш сприятливий, аніж той, який надається національним товарам, послугам та постачальникам будь-якої іншої сторони.

Але саме у цій сфері діють особливі правила, які дають змогу країнам, що розвиваються, встановлювати преференції для національних виробників із метою:

– захисту позиції таких країн щодо платіжного балансу та забезпечення рівня резервів, необхідних для реалізації програм економічного розвитку;

– підтримки створення й розвитку вітчизняних галузей промисловості;

– підтримки промислових підприємств протягом часу їх повної або часткової залежності від державних закупівель;

– заохочення економічного розвитку цих країн шляхом застосування регіональних або глобальних домовленостей серед країн, що розвиваються, представлених на Міністерській конференції СОТ і підтриманих нею.

Зазначені правила варто застосовувати в разі реалізації державних та державно-приватних проєктів із модернізації транспортної інфраструктури, які потребують значних обсягів продукції цементної галузі.

Таким чином, з урахуванням аргументів, які дають можливість відповісти на основні методологічні питання щодо вдосконалення державного регулювання ЗЕД, доцільно запропонувати відповідні концептуальні положення дослідження (рис. 1).

Висновки з проведеного дослідження. Запропоновані у статті концептуальні положення визначають логіку наукового підходу до вдосконалення державного регулювання ЗЕД підприємств цементної галузі. Вони спрямовані на забезпечення реалізації національних, галузевих та регіональних інтересів. У даному разі суть національних інтересів полягає у забезпеченні умов для функціонування галузі, отримання доходів

Теоретико-методологічна база	Інституційна теорія, теорія галузевих ринків, угоди СОТ, підходи до пояснення зовнішньоекономічної політики (системно-орієнтований, суспільно-орієнтований, державно-орієнтований), підходи до вибору моделі регулювання залежно від стратегічного або тактичного пріоритету розвитку галузі та ЗЕД її підприємств, «гарвардська парадигма» галузевого регулювання; галузецентричний погляд на формування інструментарію регулювання ЗЕД.	
	ДР ЗЕД підприємств галузі виходить із балансу її потреб і можливостей, з одного боку, та зі стану умов зовнішніх ринків – з іншого.	Комплекс загальних та варіативних інструментів ДР ЗЕД підприємств галузі має забезпечити дотримання правил СОТ та міжнародних угод і ситуативно відповідати умовам функціонування галузі.
Аналітичне забезпечення	1) виявлення особливостей та стану цементної галузі та споріднених галузей; 2) аналіз макроекономічної кон'юнктури ЗЕД загалом та цементної галузі зокрема; 3) аналіз інституційних умов ЗЕД.	
	Виявлення чинників та проблем, що впливають на динаміку функціонування цементної галузі, міжнародну конкурентоспроможність її підприємств; передумов дієвості чинного механізму ДР ЗЕД підприємств галузі в Україні та за кордоном і пріоритетів удосконалення ДР ЗЕД цементної галузі України.	
Методичне забезпечення	1) визначення напрямів підвищення дієвості механізму ДР ЗЕД підприємств цементної галузі відповідно до пріоритетів та вдосконалення його структурно-змістового наповнення; 2) розроблення методичного забезпечення оцінки результатів ДР ЗЕД; 3) обґрунтування інструментів ресурсного забезпечення	
	Результат: реалізація національних, галузевих та регіональних економічних інтересів.	

Рис. 1. Концептуальні положення вдосконалення механізму державного регулювання (ДР) ЗЕД цементної галузі України

Джерело: розроблено автором

у державний бюджет із митного оподаткування. Під галузевими інтересами розуміємо подолання обмеженості внутрішнього ринку за умов кризи, оновлення виробничої бази та підвищення міжнародної конкурентоспроможності галузевих підприємств. Щодо регіональних інтересів, то це забезпечення зайнятості, податкових надходжень до обласного та місцевих бюджетів, а також забезпечення розвитку споріднених галузей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гаркуша О.Ю. Механізм регулювання виноробної галузі України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» ; Донбаська держ. машинобуд. академія. Краматорськ, 2015. 21 с.
2. Ikenberry G. John, Lake David A., Mastanduno M. The State and American Foreign Economic Policy. London, 256 p.
3. Мосіюк С.І., Мосіюк І.П. Інституційні засади державного регулювання господарської діяльності. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес»*. 2014. Вип. 200(1). С. 244–248.
4. Stigler G.J. The Theory of Economic Regulation. *Bell Journal of Economics and Management Science*. 1971. №. 2. P. 3–18.

5. Ігнатюк А.І. Галузева політика в системі державного регулювання економіки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2008. Вип. 101. С. 14–18.

6. Ігнатюк А.І. Гарвардська парадигма результативності функціонування ринків та її сучасне застосування. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2011. Вип. 29(1). С. 38–44.

7. Чемберлін Э. Теория монополистической конкуренции (Реориентация теории стоимости). Москва, 1996. 351 с.

8. Шерер Ф.М., Росс Д. Структура отраслевых рынков. Москва, 1997. 698 с.

9. Денисов К.В. Інструменти державної політики регулювання виробничої діяльності чорної металургії в Україні відповідно до вимог СОТ. *Ефективна економіка*. 2012. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1392>. (дата звернення: 26.04.2019).

10. Мацьків В.В. Сучасні тенденції податкового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2011. Вип. 7(2). С. 341–347.

REFERENCES:

1. Gharkusha O.Ju. (2015) *Mekhanizm rehghuljuvannja vynorobnoji ghaluzi Ukraїny* [The mechanism of the wine industry in Ukraine] (PhD Thesis), Kramatorsjk: Donbass State Machine Building Academy.

2. Ikenberry G. John, Lake David A., Mastanduno M. *The State and American Foreign Economic Policy*. London, 256 p.
3. Mosijuk S.I., Mosijuk I.P. (2014) Instytucijni zasady derzhavnogho rehuljuvannja ghospodarskoji dijalnosti [Institutional principles of state regulation of economic activity]. *Scientific Bulletin of National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine*, vol. 200, № 1, pp. 244-248.
4. Stigler G.J. (1971) The Theory of Economic Regulation. *Bell Journal of Economics and Management Science*. №. 2. pp. 3-18.
5. Ighnatjuk A.I. (2008) Ghaluzeva polityka v systemi derzhavnogho rehuljuvannja ekonomiky [Sectoral policy in the system of state regulation of the economy]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economy*, vol. 101, pp. 14-18.
6. Ighnatjuk A.I. (2011) Gharvardsjka paradyghma rezuljatyvnosti funkcionuvannja rynkiv ta jiji suchasne zastosuvannja [Harvard Performance Paradigm for Markets and Its Contemporary Applications]. *Collection of Scientific Works of Cherkasy State Technological University. Economic Sciences*, vol. 29, №. 1, pp. 38-44.
7. Chamberlin E. (1996) *Teoriya monopolisticheskoy konkurentsii (Reorientatsiya teorii stoimosti)* [The theory of monopolistic competition (Reorientation of the theory of value)]. Moscow, 351 p. (in Russian)
8. Sherer F.M., Ross D. (1997) *Struktura otraslevykh rynkov* [The structure of industry markets]. Moscow, 698 p. (in Russian)
9. Denysov K.V. (2012) Instrumenty derzhavnoji polityky rehuljuvannja vyrobnychoji dijalnosti chornoji metalurghiji v Ukraini vidpovidno do vymogh SOT [Instruments of the state policy of regulation of production activity of ferrous metallurgy in Ukraine in accordance with WTO requirements]. *Effective economy* (electronic journal), № 9. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1392>. (accessed 26 April 2019).
10. Macjkiv V.V. (2011) Suchasni tendenciji podatkovogho rehuljuvannja zovnishnoekonomichnoji dijalnosti pidprijemstv [Modern tendencies of tax regulation of foreign economic activity of enterprises]. *Actual problems of the region's economy development*, vol. 7, № 2, pp. 341-347.

Topolnytska Tetiana

Candidate of Economic Sciences,

Senior Lecturer at Department of Theory of Economics and Management
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

CONCEPTUAL PROVISIONS FOR IMPROVING THE REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES OF CEMENT INDUSTRY

The purpose of the article. Under current conditions, the task of improving the mechanism of regulation of foreign economic activity lies in the area of responses to the question of how to take into account the specific features of production, trade in the domestic and foreign markets; the principles of regulatory policy in terms of the protective function of the state in foreign economic relations and in terms of the degree of state intervention in the functioning of the industry; a methodical toolkit that can be used by the state to stimulate the foreign economic activity industry in view of the existence of international obligations to protect competition.

Results. Taking into account the specifics and needs of the development of the cement industry should form an integral part of the procedure for developing the foreign economic policy of Ukraine in general and the cement industry in particular. It is expedient to determine the quantitative and qualitative parameters of these needs with the use of socio-psychological and analytical methods of state regulation of foreign economic activity, namely:

- by assessing the trends of foreign economic activity of the companies of the industry and their financial, technological, assortment capacity to enter external markets and compete with the import of similar products on the domestic market;
- through a comprehensive assessment of the perception by the enterprises of the cement industry of the status and institutional conditions for the implementation of foreign economic activity at a certain period of time and in retrospect;
- due to the interaction of state bodies responsible for regulatory aspects of foreign economic activity and the professional association of Ukrainian cement producers.

It should take into account the external constraints associated with the possibilities of using regulatory instruments in accordance with the rules of the World Trade Organization, and the balance of interests of domestic sectors of the national economy.

Practical implications. The article proposes conceptual provisions for improving the state regulation of foreign economic activity of enterprises of the cement industry of Ukraine, which are based on a complex of socially-, systematically- and state-oriented approaches to the creation of foreign economic policy with the priority of the first of them. From the provisions of the institutional theory, the concepts of foreign economic policy and the concepts of legal regulation of economic activity some ideas were formulated about the need to develop tools that take into account the impact of industry characteristics, the conjuncture of external markets and the assessment of state regulation.

The essence of one of the ideas is that, on the one hand, the need and direction of regulation of foreign trade of the enterprises of the industry come from the balance of its needs and opportunities, and on the other hand, from the state of the conditions of external markets. Another idea is that a complex of general and variational regulatory instruments should ensure compliance with the rules of the World Trade Organization, international agreements and situationally meet the conditions of the industry. Substantiation of the possibility of implementing these ideas led to the development of provisions on analytical support for the adoption of regulatory decisions and directions for improving the mechanism of regulation of foreign economic activity of the enterprises of the cement industry.

Value/originality. The conceptual provisions proposed in the article determine the logic of the scientific approach to improving the state regulation of foreign economic activity of the enterprises of the cement industry. They are aimed at ensuring the realization of national, sectoral and regional interests. In this case, the essence of national interests is to provide conditions for the functioning of the industry, receiving revenue to the state budget from customs taxation. Under industry interests mean overcoming the limits of domestic market in the crisis conditions, updating the production base and increasing the international competitiveness of industry enterprises. Regarding regional interests, it is the provision of employment, tax revenues to regional and local budgets, as well as the development of related industries.